

10. Griban, G., Vasyliieva, S., Verbovskiy, I., Liashevych, A., Lupaina, I., Grechanyk, O., Temchenko, O., Vysochan, L., Skyrda, T., Denysenko, A. Formation of Professional and Communicative Competencies in Future Coaches in Olympic and Professional Sports. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*, 2022, 13(5), 145-161. doi: 10.47750/jett.2022.13.05.014. <https://jett.labosfor.com/index.php/jett/issue/view/28>

11. Vardanian A. O. Theoretical basis of the formation process of a professional foreign language communicative competence of students of medical higher educational institutions. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2016. № 88. P. 55–59.

References

1. Bohdan Zh., Sereda N., Solodovnyk T. (2020). Formuvannya komunikatyvnoyi kompetentnosti studentiv zakladiv vyshchoyi osvity: monografiya [Formation of communicative competence of students of higher education institutions: monograph]. Kharkiv : Drukarnya Madryd, Ukraine, 262.

2. V.T.Usel (Ed.) (2005). Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukraïns'koyi movy (z dop. i dopov.) [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language (with supplements and supplements)]. K.: Irpin: Vtf "Perun", Ukraine, 1728.

3. Vygranka T. V. (2016). Vyhranka T. V. Movlennyeva kompetentnist' yak bazovyy pokaznyk profesiynoyi kompetentsiyi maybutnikh vykladachiv [Speech competence as a basic indicator of professional competence of future teachers]. *Psykhohohiya i pedahohika na suchasnomu etapi rozvytku nauk: aktual'ni pytannya teorii i praktyky: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (Odesa, 16–7 hrudnya 2016). Odesa: NGO "Fundatio Paedagogiae Australis", Ukraine, 63-64.

4. Kasyarum K.V. (2015). Komunikatyvna kompetentnist' vykladacha vyshchoyi shkoly [Communicative competence of a teacher of a higher school]. *Naukova skarbnitsya osvity Donechchyny – Scientific treasury of education of Donetsk region*, 2 (15), 24-27.

5. Kondratska G.D. (2017). Metodolohichni osnovy formu-vannya profesiyno-movlennyevoyi kul'tury maybutnikh fakhivtsiv z fizychnoho vykhovannya u vyshchykh navchal'nykh zakladakh osvity [Methodological foundations of the formation of the professional speech culture of future physical education specialists in higher educational institutions]. *Naukovyy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Dragomanova*, 5 K (86) 17, 159–162.

6. Konoh, A.P. (2014). Profesional'na pedahohichna kompetentnist' maybutnikh fakhivtsiv fizychnoyi kul'tury i turyzmu [Professional pedagogical competence of future specialists in physical culture and tourism]. *Naukovyy visnyk Melitopol's'koho derzhavno-ho pedahohichnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Melitopol State Pedagogical University*, 1(12), 180-183.

7. Pisarevskiy I.M. (2017). Profesiyno-komunikatyvna kompetentnist' (v turyzmi): pidruchnyk [Professional and communicative competence (in tourism): textbook]. Kharkiv, Ukraine. 175.

8. Stetsenko N.M. (2016). Komunikatyvna kompetentnist' yak skladova profesiynoyi pidhotovky suchasnoho fakhivtsya [Communicative competence as a component of professional training of a modern specialist]. *Pedahohichnyy al'manakh – Pedagogical almanac*, 29, 185–191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2016_29_31.

9. Cherezova I. O. (2014). Komunikatyvna kompetentnist' yak intehral'na yakist' osobystosti [Communicative competence as an integral quality of personality]. *Naukovyy visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu. Seriya: Psykhohohichni nauky*, Issue 1. Vol, 1, 103–107.

10. Griban, G., Vasyliieva, S., Verbovskiy, I., Liashevych, A., Lupaina, I., Grechanyk, O., Temchenko, O., Vysochan, L., Skyrda, T., Denysenko, A. (2022). Formation of Professional and Communicative Competencies in Future Coaches in Olympic and Professional Sports. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*, 13(5), 145-161. doi: 10.47750/jett.2022.13.05.014. <https://jett.labosfor.com/index.php/jett/issue/view/28>

11. Vardanian A. O. (2016). Theoretical basis of the formation process of a professional foreign language communicative competence of students of medical higher educational institutions. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 88, 55–59.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).23

УДК 797.2-053.5

Гулякін С.В.

аспірант кафедри гімнастики та спортивних єдиноборств
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», м. Одеса
ORCID: 0000-0003-3385-3432

Тодорова В.Г.

доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор,
професор кафедри гімнастики та спортивних єдиноборств
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», м. Одеса
ORCID: 0000-0002-3240-6983

АНАЛІЗ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІГУРИСТІВ НА ЕТАПІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Етап спеціалізованої базової підготовки є важливим в подальшому становленні спортивної майстерності фігуристів і фігуристок. На даному етапі підготовки відбувається

освоєння та вдосконалення складних стрибків, обертань, стрибків в обертанні, доріжок кроків та спіралей, які складуть основу високих спортивних результатів у майбутньому. **Мета:** визначення особливостей змагальної діяльності фігуристів та структуру забезпечення змагального результату. **Методологія роботи:** Для вирішення поставленої мети і завдань дослідження використано комплекс взаємопов'язаних методів, серед яких методи теоретичного рівня дослідження (аналіз, порівняння, індукція, дедукція, систематизація та узагальнення науково-методичної літератури, нормативно-правових документів й інформаційних ресурсів мережі Інтернет з проблеми спеціальної підготовки фігуристів на етапі спеціалізованої базової підготовки у підготовчому періоді); методи емпіричного рівня дослідження (педагогічне спостереження, педагогічний експеримент для визначення ефективності розробленої програми удосконалення спеціальної фізичної підготовки фігуристів на етапі спеціалізованої базової підготовки у підготовчому періоді, оцінювання змагальної діяльності, загальної та спеціальної фізичної підготовленості); математичної статистики (факторний аналіз). **Наукова новизна:** Результати факторного аналізу забезпечення змагального результату вперше показали, що найбільший відсоток дисперсії (46,24%) серед фігуристів прийшовся на швидкісно-силовий фактор, 33,25% – координаційний, 18,32% – фактор гнучкості. У фігуристок спостерігалася децю інша факторна структура забезпеченості змагального результату: на першому місці був координаційний фактор, відсоток від загальної дисперсії якого дорівнює 43,66 %, на другому – швидкісно-силовий фактор (30,69%), на третьому – фактор гнучкості (19,65 %). **Висновки:** на етапі спеціалізованої базової підготовки найвагомішу роль в успішності змагальної діяльності у фігуристок відіграють саме координаційні здібності та показники вестибулярної стійкості, а у фігуристів – швидкісно-силові, що потрібно врахувати під час розробки експериментальної програми поліпшення спеціальної фізичної підготовленості.

Ключові слова: змагальна діяльність, фігуристи, фігурне катання на ковзанах, факторний аналіз.

Huliakin S., Todorova V. Analysis of the competitive activity of skaters at the stage of specialized basic training. The stage of specialized basic training is important in the further development of sports skills of male and female figure skaters. At this stage of training, mastering, and improving complex jumps, rotations, jumps in rotation, step paths and spirals, which will form the basis of high sports results in the future. **Purpose:** determination of the features of the competitive activity of figure skaters and the structure of ensuring the competitive result. **Methodology:** To solve the set goal and tasks of the research, a complex of interrelated methods was used, including methods of the theoretical level of research (analysis, comparison, induction, deduction, systematization and generalization of scientific and methodological literature, regulatory and legal documents and information resources of the Internet with problems of special training of skaters at the stage of specialized basic training in the preparatory period); empirical research methods (pedagogical observation, pedagogical experiment to determine the effectiveness of the developed program for improving the special physical training of skaters at the stage of specialized basic training in the preparatory period, evaluation of competitive activity, general and special physical fitness); mathematical statistics (factor analysis). **Scientific novelty:** The results of the factor analysis of ensuring the competitive result showed for the first time that the largest percentage of variance (46.24%) among skaters was attributed to the speed-power factor, 33.25% to the coordination factor, and 18.32% to the flexibility factor. In figure skaters, a slightly different factor structure of ensuring a competitive result was observed: in the first place was the coordination factor, the percentage of the total variance of which is equal to 43.66%, in the second place - the speed-power factor (30.69%), in the third place - the flexibility factor (19.65 %). **Conclusions:** at the stage of specialized basic training, coordination abilities and indicators of vestibular stability play the most important role in the success of competitive activity in figure skaters, and in figure skaters – speed and strength, which must be considered during the development of an experimental program for improving special physical fitness.

Key words: competitive activity, figure skaters, figure skating, factor analysis.

Постановка проблеми. Удосконалення системи підготовки фігуристів є важливою проблемою теорії і методики сучасного спорту. Опанування вправ фігурного катання вимагають певного рівня розвитку здатності до рівноваги, до орієнтування у просторі, до швидкого комбінування рухів у зв'язки, до виконання елементів у певному ритмі та темпі. Недостатній рівень фізичної підготовленості у фігуристів сприятиме низькій ефективності заняття та як наслідок зниженню якості та стабільності виконання елементів фігурного катання.

Етап спеціалізованої базової підготовки є важливим в подальшому становленні спортивної майстерності фігуристів і фігуристок. На даному етапі підготовки відбувається освоєння та вдосконалення складних стрибків, обертань, стрибків в обертанні, доріжок кроків та спіралей, які складуть основу високих спортивних результатів у майбутньому. Іншою характерною рисою занять на даному етапі є постійне підвищення обсягу та інтенсивності навчально-тренувального процесу. Підвищення обсягу відбувається за допомогою спеціальної фізичної підготовки. Інтенсивність тренувальних навантажень зростає за рахунок застосування повторного, змінного та комбінованого методів вправ [3, 9].

Теоретичний аналіз та узагальнення сучасних науково-методичних джерел засвідчив, що підготовка у фігурному катанні на ковзанах є складною та багатогранною на етапі спеціалізованої базової підготовки. Спеціальна фізична підготовка сприяє успішному засвоєнню великого числа складних рухових навичок.

Різні кроки і повороти, стрибки, обертання та з'єднання їх у зв'язки, є обов'язковими елементами програм у одиночному фігурному катанні [6, 7, 8]. Акуратність та чіткість уявлення кроків та поворотів, виконання їх без видимих зусиль, має поєднуватися з гарною амплітудою всього тіла. Зміна положення тіла спортсмена в просторі, перехід з поштовхової на махову ногу в польоті, при виконанні стрибків зі зміною ніг, та утримання угруповання в повітрі на потрібну кількість обертів за частки секунди, потребує колосальної фізичної підготовки, зокрема спеціальної витривалості [1, 2, 5]. А також, навик володіння ковзаном під час в'їзду у обертання, створення швидкості обертання та повна відсутність відхилення сліду обертань показує важливість технічної підготовки у фігурному катанні на ковзанах на етапі спеціалізованої базової підготовки [10].

Мета дослідження – визначення особливостей змагальної діяльності фігуристів та структуру забезпечення змагального результату.

Методи дослідження. Для вирішення поставленої мети і завдань дослідження використано комплекс взаємопов'язаних методів, серед яких:

- методи теоретичного рівня дослідження: аналіз, порівняння, індукція, дедукція, систематизація та узагальнення науково-методичної літератури, нормативно-правових документів й інформаційних ресурсів мережі Інтернет з проблеми спеціальної підготовки фігуристів на етапі спеціалізованої базової підготовки у підготовчому періоді;

- методи емпіричного рівня дослідження: педагогічне спостереження, педагогічний експеримент для визначення ефективності розробленої програми удосконалення спеціальної фізичної підготовки фігуристів на етапі спеціалізованої базової підготовки у підготовчому періоді; оцінювання змагальної діяльності, загальної та спеціальної фізичної підготовленості;

- математичної статистики: факторний аналіз.

Дослідження проводилося на базі спеціалізованої дитячо-юнацької спортивної школи «Крижинка», м. Одеса. В педагогічному експерименті приймало участь 53 фігуриста (середній вік $10,4 \pm 0,5$ роки) на етапі спеціалізованої базової підготовки (перший рік навчання), з них 26 дівчат та 27 хлопців.

Результати дослідження та їх обговорення. Змагальна діяльність сучасного фігуриста характеризується виконанням безлічі координаційних вправ, які відбуваються під музику певного ритму у поєднанні з демонстрацією виразності та артистичності. Стрибки та багаторазові обертання висувають високі вимоги для точності рухів фігуриста в часі і просторі.

Відповідно до правил спортивних змагань з фігурного катання на ковзанах, затверджених Наказом Міністерства молоді та спорту України від 24 жовтня 2018 року № 4 907 до участі у чемпіонаті України та інших всеукраїнських змаганнях серед юнаків та дівчат в одиночному катанні допускаються спортсмени, яким виповнилось 10 років, але яким не виповнилось 14 років до 01 липня року, що передує змаганням [4].

Тривалість змагальних програм, які виконує спортсмен віраховується з моменту початку першого руху фігуриста і до моменту повного зупинення у кінці програми, при чому тривалість короткої програми в одиночному катанні складає до двох хвилин сорока секунд +/- десять секунд; тривалість довільної програми серед юніорів – три хвилини тридцять секунд (+/- десять секунд) [4].

До загальної оцінки сегмента (TSS) відносять оцінку технічного елемента (TES) і оцінку компонента програми (PCS), що визначає зайняте місце на змаганні фігуриста. TES – це оцінка, присвоєна технічним елементам, включеним у програму (стрибки, обертання, послідовність кроків тощо), а також якості виконання цих елементів програми. PCS оцінює інші частини програми в цілому. Існує три компоненти PCS: композиція, презентація та навички катання. Об'єктивними критеріями технічної майстерності фігуристів і фігуристок виступали кількість і складність елементів, їх гармонійне поєднання і співвідношення.

Суддя може змінити базову оцінку елемента в межах від +3 до -3 балів. Сума балів за представлені елементи та балів за якість їх виконання разом становлять технічну оцінку. Деякі елементи, наприклад, обертання та доріжки кроків мають певний рівень складності.

Для цих елементів базова оцінка розраховується залежно від рівня складності. Таким чином, після закінчення змагань фігурист побачить, що за складне обертання він отримав більше балів, ніж за просте обертання. Група експертів, що включала досвідчених фігуристів та суддів, встановила базові оцінки кожного з технічних елементів. Ці базові оцінки дозволяють враховувати при оцінці кожен елемент, виконаний фігуристом.

Окрім технічної оцінки, судді нараховуються бали за п'ять компонентів програми за 10-бальною шкалою з кроком 0,25 [4].

Компоненти програми – це:

- майстерність володіння ковзанами;

- технічні переходи (перебудови), сполучні елементи;
- подання/виконання програми;
- хореографія/композиція;
- інтерпретація.

Оцінка майстерності володіння коником включає:

- загальний рівень катання;
- катання у різних напрямках;
- швидкість і потужність;
- чистота і чіткість ребер;
- ковзання та плавність;
- глибина та якість ребер.

Оцінка сполучних елементів включає:

- складність та якість зв'язок-кроків;
- оригінальність та новизна зв'язок-кроків;
- оригінальність та складність заходів та виїздів на/з елементів;
- малюнок.

Оцінка подання/виконання включає:

- постава;
- стиль;
- лінії;
- різноманітність швидкості.

Оцінка хореографії включає:

- гармонійна композиція програми;
- оригінальність та новизна;
- збіг елементів, кроків та рухів із музикою;
- оригінальність, складність та різноманітність ліній програми;
- розподіл елементів;
- використання простору та поверхні льоду.

Оцінка інтерпретації включає:

- легкість та впевненість рухів у такт музиці;
- використання нюансів музичних фраз і зміни ритму;
- вираз характеру та стилю музики;
- сталість у вираженні характеру та стилю музики протягом всієї програми.

Оцінка якості кожного компонента програми суддівської бригади розраховується шляхом обчислення усередненого середнього оцінок суддів за компонент програми. Потім оцінка суддівської бригади за кожний компонент множаться на певний коефіцієнт, що дозволяє досягти деякого балансу між загальною оцінкою за елементи та оцінок за виконання програми з урахуванням коефіцієнта. Результат округляється до двох десяткових розрядів.

Фінальна оцінка обчислюється шляхом складання загальної оцінки за елементи та оцінки за виконання програми з урахуванням коефіцієнта та відрахування порушення загальних правил.

На початку проведеного дослідження нами проводилася реєстрація результатів Всеукраїнських змагань юних фігуристів, юнаків та дівчат в одиночному катанні, виражена у сумі балів, отриманих фігуристами та фігуристками за прокат довільної програми.

Найбільш розповсюдженими варіантами побудови довільних програм в одиночному катанні були такі, які передбачали виконання на початку програми складних стрибків, причому вони могли йти слідом один за одним. У середині програми фігуристи виконували спіралі, різноманітні обертання і стрибки, якими вони стабільно володіли. В кінці програми спортсмени виконували доріжки (по прямій, по колу або діагоналі) або нескладні стрибки.

Результати змагань фігуристів за прокат довільної програми представлено на рисунку 1.

За результатами, представленими на рисунку видно, що кількість балів, яку набрали фігуристи за виконання технічних елементів програми становила $11,93 \pm 0,23$ бали, за композицію, презентацію та навички катання фігуристи отримали $15,82 \pm 0,33$ бали, що дало змогу отримати загальний результат на змаганнях – $27,75 \pm 0,53$ бали.

Щодо виступів фігуристок на цих же змаганнях, то їх результати представлені на рисунку 2. Аналіз результатів рисунку 2 засвідчив, що кількість балів, яку набрали фігуристки за виконання технічних елементів програми становила $10,25 \pm 0,22$ бали, за композицію, презентацію та навички катання фігуристки отримали $16,84 \pm 0,31$ бали, сумарний результат на змаганнях – $27,09 \pm 0,63$ бали.

Для визначення найсуттєвіших показників, що обумовлюють результативність фігуристів і фігуристок на змаганнях було здійснено факторний аналіз їх показників загальної та спеціальної фізичної підготовленості.

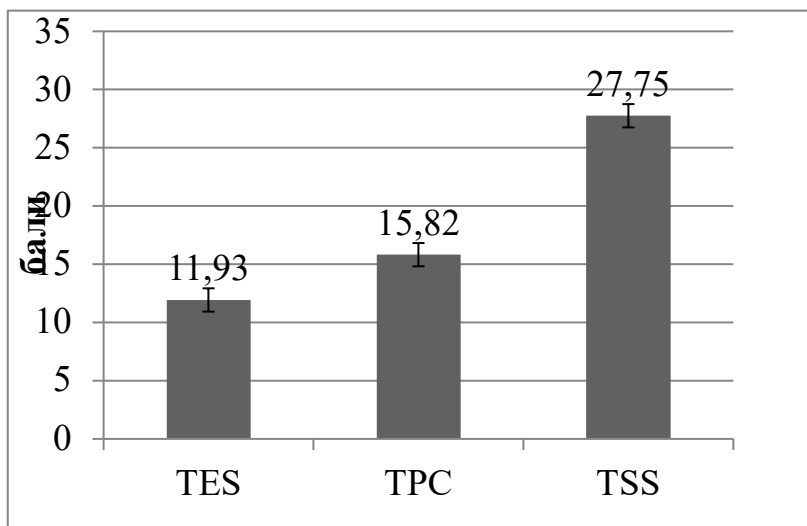

Рис. 1. Результати змагань фігуристів за прокат довільної програми на початку дослідження

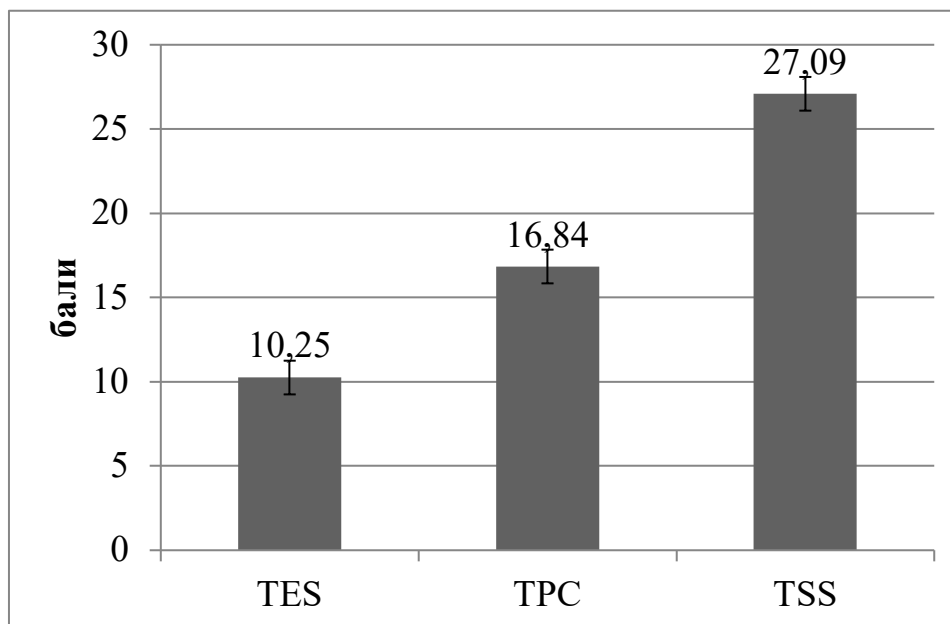

Рис. 2. Результати змагань фігуристок за прокат довільної програми на початку дослідження

Застосування факторного аналізу передбачало метод головних компонент з варімакним обертанням факторної матриці. Для визначення кількості необхідних факторів застосовувався критерій Кайзера, за допомогою якого вилучалися зовсім незначущі фактори.

Результати факторного аналізу, які забезпечують змагальний результат у фігуристів представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Факторна структура змагального результату у фігуристів на етапі спеціалізованої базової підготовки

Фактори		% дисперсії	Найвагоміші показники узагальненого фактора	Факторне навантаження
1	ШС	46,24	Стрибок вгору з місця	0,923
			Стрибки на скакалці на двох ногах	0,862
			Стрибки на скакалці на одній нозі	0,923
			Стрибок у довжину	0,917
			Біг 30 м	-0,828

2	К	33,25	Проба Ромберга – 2	0,952
			Проба Ромберга – 3	0,942
			Проба Яроцького	0,840
			Човниковий біг 3 по 10	-0,675
3	Г	18,32	Викрут рук з палицею	-0,862
			Нахил тулуба вперед	0,769

Накопичений відсоток дисперсії виявлених трьох факторів становить 97,81 % та відображає загальну факторизацію масиву вихідних показників загальної та спеціальної фізичної підготовленості у фігуристів на етапі констатувального експерименту.

Найбільший відсоток дисперсії (46,24%) серед фігуристів прийшовся на швидкісно-силовий фактор (ШС), від якого залежав змагальний результат, а саме кількість набраних балів за технічні елементи програми, композицію, презентацію та навички катання. Високі факторні навантаження в ньому набрали стрибок вгору з місця ($r=0,923$), стрибки на скакалці на двох ногах ($r=0,862$), стрибки на скакалці на одній нозі ($r=0,923$), стрибок у довжину ($0,917$), а також біг 30 м з негативним коефіцієнтом кореляції ($-0,828$).

До другого фактора (координаційний, К), накопичений відсоток дисперсії якого склав 33,25%, увійшли показники, що характеризують прояв координаційних здібностей і вестибулярної стійкості: проба Ромберга - 2 ($r=0,952$), проба Ромберга - 3 ($r=0,942$), проба Яроцького ($r=0,840$), а також човниковий біг ($r=-0,675$).

До третього фактора (гнучкість) забезпечення результативності змагальної діяльності, накопичений відсоток дисперсії якого склав 18,32%, увійшли показники, що характеризують гнучкість, а саме викрут рук з палицею ($r=-0,862$) та нахил тулуба вперед ($r=0,769$).

Результати факторного аналізу, які забезпечують змагальний результат у фігуристок представлені в таблиці 2.

Накопичений відсоток дисперсії у фігуристок становить 94,00 % та складається також з масиву вихідних показників загальної та спеціальної фізичної підготовленості.

До першого фактора (координаційний, К), відсоток від загальної дисперсії якого дорівнює 43,66 %, увійшли такі показники з позитивним коефіцієнтом кореляції, як проба Ромберга – 2 ($r=0,921$), проба Ромберга -3 ($r=0,933$), проба Яроцького ($r=0,840$) та з негативним коефіцієнтом – човниковий біг 3 по 10 ($r=-0,782$).

Децо менший відсоток дисперсії (30,69%) серед фігуристок прийшовся на швидкісно-силовий фактор (ШС), в якому високі факторні навантаження в ньому набрали стрибок вгору з місця ($r=0,932$), стрибки на скакалці на двох ногах ($r=0,875$), стрибки на скакалці на одній нозі ($r=0,912$), стрибок у довжину ($0,857$), а також підйом тулуба ($r=0,745$).

До третього фактора, що включає гнучкість (Г), відсоток від загальної дисперсії якого дорівнює 19,65 %, увійшов показник викруту рук з палицею з негативним коефіцієнтом кореляції ($r=-0,896$) та з позитивним – показник нахилу тулуба уперед ($r=0,764$).

Таблиця 2

Факторна структура змагального результату у фігуристок на етапі спеціалізованої базової підготовки

Фактори		% дисперсії	Найвагоміші показники узагальненого фактора	Факторне навантаження
1	К	43,66	Проба Ромберга – 2	0,921
			Проба Ромберга – 3	0,933
			Проба Яроцького	0,840
			Човниковий біг 3 по 10	-0,782
2	ШС	30,69	Стрибок вгору з місця	0,932
			Стрибки на скакалці на двох ногах	0,875
			Стрибки на скакалці на одній нозі	0,912
			Стрибок у довжину	0,857
			Підйом тулуба	0,745
3	Г	19,65	Викрут рук з палицею	-0,896
			Нахил тулуба уперед	0,764

Отже, у фігуристок на етапі спеціалізованої базової підготовки найвагомішу роль відіграють саме координаційні здібності та показники вестибулярної стійкості, що потрібно врахувати під час розробки експериментальної програми поліпшення спеціальної фізичної підготовленості.

Таким чином, отримані фактори з різним внеском дисперсії дозволяють зробити висновок про необхідність першочергового добору засобів в експериментальній програмі удосконалення спеціальної фізичної підготовленості у фігуристів та фігуристок на етапі спеціалізованої базової підготовки.

Висновки. Таким чином, на етапі спеціалізованої базової підготовки найвагомішу роль в успішності змагальної діяльності у фігуристок відіграють саме координаційні здібності та показники вестибулярної стійкості, а у фігуристів – швидкісно-силові, що потрібно врахувати під час розробки експериментальної програми поліпшення спеціальної фізичної підготовленості.

Цілеспрямоване вдосконалення швидкісно-силових здібностей, сприяє розвитку «вибухової» сили фігуристів, що є необхідною умовою для якісного виконання складних у технічному відношенні стрибкових елементів фігурного катання через постійно зростаючі вимоги до технічних компонентів.

Перспективи подальших досліджень передбачають визначення ефективності розробленої програми удосконалення спеціальної фізичної підготовленості фігуристів на етапі спеціалізованої базової підготовки у підготовчому періоді.

Список використаних джерел

1. Коваленко Ю.А., Акинина М.М. Особенности развития специальной выносливости в фигурном катании. *Известия Тульского государственного университета. Физическая культура. Спорт.* 2015. № 4. С. 105-109.
2. Кудрявцева О.В., Каймин М.А., Харченко А.В., Михайлова Э.И., Деревлева Е.Б. Дифференциально-интегральный подход в обучении технике двигательных действий в фигурном катании на коньках. *Физическая культура: воспитание, образование, тренировка.* 2017. № 4. С. 14-17.
3. Маняченко Г.В. Основные факторы обуславливающие успешность соревновательной деятельности квалифицированных спортсменов в фигурном катании на коньках. *Физическое воспитание студентов творческих специальностей.* 2003. № 5. С. 21-28.
4. Правила спортивних змагань з фігурного катання на ковзанах. Наказ Міністерства молоді та спорту України 24 жовтня 2018 року № 4 907. 37 с. URL: https://ufsf.com.ua/protokol/Pravyla_provedenny_zmagan/Pravyla_provedenny_zmagan.pdf
5. Созоненко Л.Ю. Развитие специальной выносливости как фактор достижения высоких результатов в фигурном катании на коньках. *Инновационные научные исследования.* 2020. № 12-2 (2). С. 99-107.
6. Черепанова И.О., Дунаев К.С. Фигурное катание на коньках: хореографическая подготовка : учебное пособие для студентов высших учебных заведений физической культуры, обучающихся по направлениям подготовки 49.03.01 Физическая культура и 49.03.04 Спорт. Москва: Эксмо, 2020. 181 с.
7. Шибнев А.В. Современные подходы к моделированию и прогнозированию тренировочной деятельности в фигурном катании. *Перспективы науки.* 2020. № 8 (131). С. 112-115.
8. Monsma E.V., Malina R.M., Feltz D.L. Puberty and physical self-perceptions of competitive female figure skaters: an interdisciplinary approach. *Res Q Exerc Sport.* 2006. Vol. 77(2). P. 158-166.
9. Saunders N.W., Hanson N.J., Koutakis P., Chaudhari A.M., Devor S.T. Figure skater level moderates balance training. *Int J Sports Med.* 2013. Vol. 34(4). P. 345-349.
10. Special regulations and technical rules single and pair skating and dancing. *International Skating Union,* 2012. 169 p.

References

1. Kovalenko Yu.A. & Akinina M.M. (2015). Osobennosti razvitiya spetsialnoy vyinoslivosti v figurnom katanii [Features of the development of special endurance in figure skating]. *Izvestiya Tulsogo gosudarstvennogo universiteta. Fizicheskaya kultura. Sport,* 4, 105-109.
2. Kudryavtseva O.V., Kaymin M.A., Harchenko A.V., Mihaylova E.I. & Derevleva E.B. (2017). Differentsialno-integralnyy podhod v obuchenii tehnikе dvigatelnykh deystviy v figurnom katanii na konkakh [Differential-integral approach in teaching the technique of motor actions in figure skating]. *Fizicheskaya kultura: vospitanie, obrazovanie, trenirovka,* 4, 14-17.
3. Manyachenko G.V. (2003). Osnovnyie faktoryi obuslavlivayushchie uspeshnost sorevnovatelnoy deyatelnosti kvalifitsirovannykh sportsmenov v figurnom katanii na konkakh [The main factors determining the success of the competitive activity of qualified athletes in figure skating]. *Fizicheskoe vospitanie studentov tvorcheskikh spetsialnostey,* 5, 21-28.
4. Pravyla sportyvnykh zmahan z fihurnoho katannia na kovzanakh. Nakaz Ministerstva molodi ta sportu Ukrainy 24 zhovtnia 2018 roku № 4 907 [Rules of sports competitions in figure skating. Order of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine of October 24, 2018 No. 4 907]. 37. URL: https://ufsf.com.ua/protokol/Pravyla_provedenny_zmagan/Pravyla_provedenny_zmagan.pdf
5. Sozonenko L.Yu. (2020). Razvitie spetsialnoy vyinoslivosti kak faktor dostizheniya vyisokih rezultatov v figurnom katanii na konkakh [The development of special endurance as a factor in achieving high results in figure skating]. *Innovatsionnye nauchnyie issledovaniya,* 12-2 (2), 99-107.
6. Cherepanova I.O. & Dunaev K.S. (2020). Figurnoe katanie na konkakh: horeograficheskaya podgotovka : uchebnoe posobie dlya studentov vysshikh uchebnykh zavedeniy fizicheskoy kulturyi, obuchayushchysya po napravleniyam podgotovki 49.03.01 Fizicheskaya kultura i 49.03.04 Sport [Figure skating: choreographic training: a textbook for students of higher

educational institutions of physical culture studying in the areas of training 49.03.01 Physical culture and 49.03.04 Sports]. Moskva: Eksmo, 181.

7. Shibnev A.V. (2020). Sovremennyye podhodyi k modelirovaniyu i prognozirovaniyu trenirovochnoy deyatel'nosti v figur'nom katanii [Modern approaches to modeling and forecasting training activity in figure skating]. *Perspektivy nauki*, 8 (131), 112-115.

8. Monsma E.V., Malina R.M. & Feltz D.L. (2006). Puberty and physical self-perceptions of competitive female figure skaters: an interdisciplinary approach. *Res Q Exerc Sport*, 77(2), 158-166.

9. Saunders N.W., Hanson N.J., Koutakis P. Chaudhari A.M. & Devor S.T. (2013). Figure skater level moderates balance training. *Int J Sports Med.*, 34(4), 345-349.

10. Special regulations and technical rules single and pair skating and dancing. International Skating Union, 2012.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).24

УДК 796:159.94/799.1

Дакаленко О.В.

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов, доцент,
Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту, м. Дніпро
ORCID: 0000-0001-8832-295X

Долбишева Н.Г.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри теорії та методики спортивної підготовки
Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту, м. Дніпро
ORCID: 0000-0002-7306-9194

Коваленко Н.Л.

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту, м. Дніпро
ORCID: 0000-00026344-2792

ВПЛИВ ТИПІВ ТЕМПЕРАМЕНТУ НА ОСОБИСТІСТЬ СПОРТСМЕНІВ РИБОЛОВНОГО СПОРТУ

Певне поєднання темпераменту, яке проявляється у пізнавальних процесах, діях та спілкуванні рибалок-спортсменів, визначає їх індивідуальний стиль діяльності. Цей стиль діяльності представляє собою систему динамічних особливостей діяльності, які залежать від темпераменту; ця діяльність містить у собі прийоми роботи, які є типовими для певного рибалки-спортсмена. Те, що ми спостерігаємо, коли досліджуємо динаміку дій спортсменів риболовного спорту, сприймаємо як ознаки його темпераменту (різні рухи, реакції), форми поведінки у різних умовах лову часто є віддзеркаленням не тільки темпераменту, скільки індивідуального стилю діяльності, особливості якого можуть співпадати та розходитись з темпераментом. **Мета** нашого дослідження – провести системний психологічний аналіз впливу типів темпераменту на особистість рибалок-спортсменів (ловля мирної риби) та спортсменів-спінінгістів (ловля хижої риби). Особистість спортсмена риболовного спорту та темперамент пов'язані між собою таким чином, що темперамент виступає у якості загальної основи багатьох інших особистих якостей, поперед усім – характеру. Новим є те, що на різні темпераменту, у сформованому характері вагомими компонентом є система переконаності. Спортивна переконаність та впевненість визначає довгострокову спрямованість поведінки рибалки-спортсмена, його непохитність у досягненні поставлених цілей, впевненість у справедливості та важливості справи, яку він виконує. Типи темпераменту допомагають становленню характеру. Тому характер, не дивлячись на свою багатогранність, формує та розвиває особистість рибалки-спортсмена. Темперамент та його змішані форми віддзеркалюють динамічні аспекти протікання психічних процесів та поведінки рибалки-спортсмена, переважно уродженого характеру, тобто властивості особистості, які мало підлягають змінам під впливом умов життя та спорту. В певних умовах змагальної діяльності тип темпераменту завдяки силі волі рибалки-спортсмена (ловля мирної риби) може набути риси холерика чи сангвініка, а спортсмени-спінінгісти (ловля хижої риби) набувають риси флегматиків та меланхоліків. Такий симбіоз доводить, що внутрішньо цілеспрямована зміна власного типу темпераменту, необхідного для участі у змаганнях, вкрай важлива. Це допоможе досягти позитивних результатів, що буде позитивно впливати на особистість рибалок-спортсменів.

Ключові слова: темперамент, рибалки-спортсмени, спортсмени-спінінгісти, особистість, характер, змагання, роль, динаміка

Dakalenko O., Dolbysheva N.G., Kovalenko N. Influence of temperament types on the personality of sport fishermen. A certain combination of temperament which is manifested in the cognitive processes, actions and communication of